Buxoro turistik destinatsiyasida “aqlli turizm” Ekosistemasini shakllantirishning institutsional shart-sharoitlari

Ashurova Maftuna Sharifovna

BuXDU Registrator ofisi talabalar bilan ishlash sektorining yetakchi mutaxassisi

Annotatsiya. Buxoro turistik destinatsiyasida aqlli turizm ekosistemasini shakllantirishning institutsional shart-sharoitlari tahlil qilinadi. Ma’lumotlar boshqaruvi, koordinatsiya va rag‘batlantirish institutlari destinatsiyaning tashkiliy-iqtisodiy salohiyatini oshiruvchi yaxlit tizim sifatida asoslanadi.

Kalit so‘zlar: *aqlli turizm, turistik destinatsiya, raqamli ekosistema, institutsional shart-sharoitlar, Buxoro, mintaqaviy iqtisodiyot.*

Аннотация. В тезисах анализируются институциональные условия формирования экосистемы умного туризма в туристской дестинации Бухары. Институты управления данными, координации и стимулирования обосновываются как целостная система, повышающая организационно-экономический потенциал дестинации.

Ключевые слова: *умный туризм, туристская дестинация, цифровая экосистема, институциональные условия, Бухара, региональная экономика.*

Abstract. The paper analyses the institutional conditions for forming a smart tourism ecosystem in the Bukhara destination. The institutions of data governance, coordination and incentives are substantiated as an integrated system that enhances the organisational and economic potential of the destination.

Keywords: *smart tourism, tourist destination, digital ecosystem, institutional conditions, Bukhara, regional economy.*

Buxoro – YuNESKOning Butunjahon merosi ro‘yxatiga kiritilgan, mintaqadagi yetakchi turistik destinatsiyalardan biri. Hududiy statistika ma’lumotlariga ko‘ra, 2022-yilda viloyatga jami 3,5 milliondan ortiq mahalliy va xorijiy sayyoh tashrif buyurgan, 2023-yilda esa faqat mahalliy sayyohlar soni 3,49 millionga yetgan. Biroq turistik oqimning o‘sishi bilan bir qatorda ko‘rsatilayotgan xizmatlarning raqamli darajasi, ma’lumotlar oqimining yaxlitligi va sohaviy aktorlar o‘rtasidagi muvofiqlik yetarli emas.

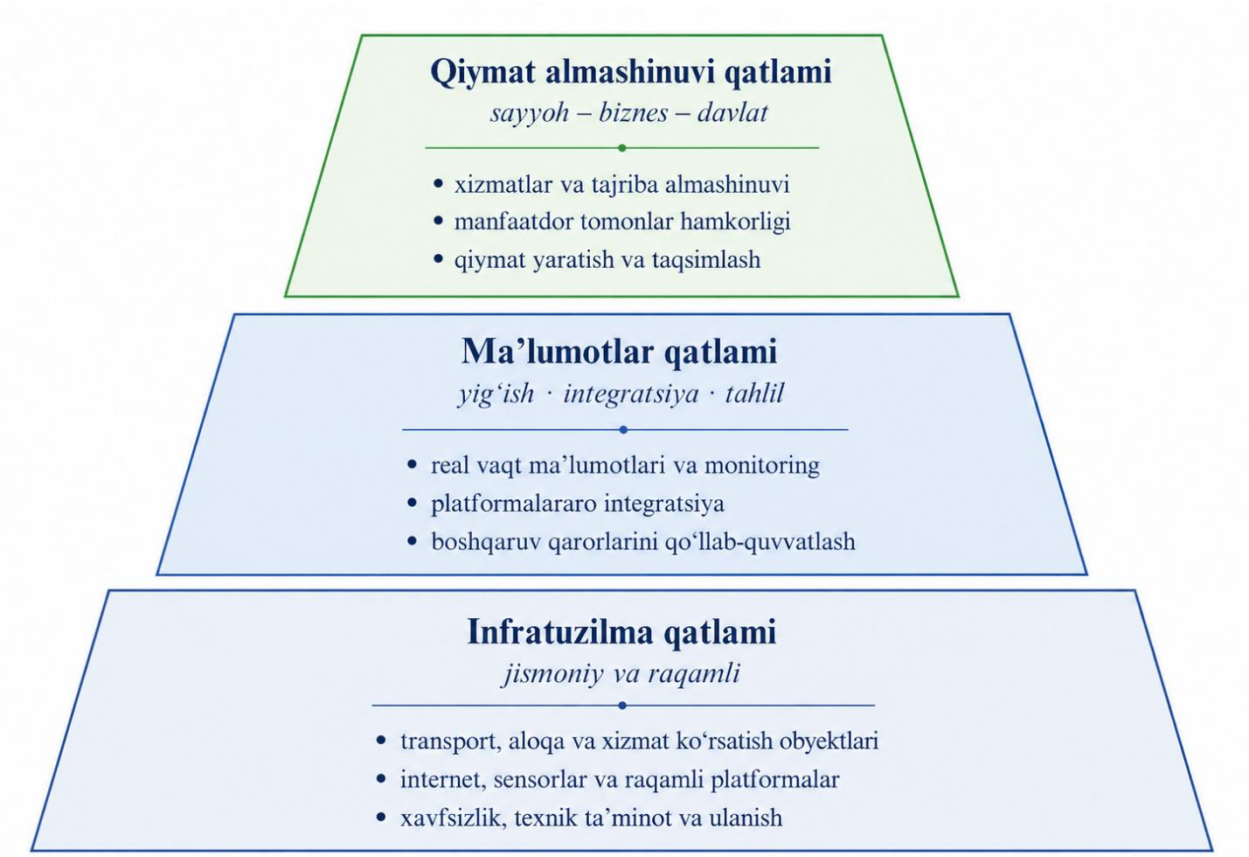
“Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasi (PF-6079, 2020-yil) va “O‘zbekiston – 2030” strategiyasi (PF-158, 2023-yil) iqtisodiyot tarmoqlarini jadal raqamlashtirishni ustuvor vazifa etib belgilaydi. Turizm sohasida bu vazifa “aqlli turizm” (smart tourism) yondashuvini talab qiladi: destinatsiya darajasida ma’lumotlar, texnologiyalar va institutlar yagona ekosistemaga birlashtiriladi (Buhalis, Amaranggana, 2015; Gretzel va boshq., 2015).

Ilmiy adabiyotlarda aqlli turistik destinatsiya uch qatlamli tuzilma sifatida talqin qilinadi: (1) jismoniy va raqamli infratuzilma qatlami; (2) ma’lumotlarni yig‘ish, integratsiya va tahlil qatlami; (3) sayyoh, biznes va davlat o‘rtasidagi qiymat almashinuvi qatlami. Buxoro sharoitida ushbu ekosistemani shakllantirish uchun quyidagi institutsional shart-sharoitlar zarur.

Birinchidan, ma’lumotlar boshqaruvi instituti. Buxoro davlat muzey-qo‘riqxonasi, mehmonxonalar, tur operatorlar, “Hunarmand” uyushmasi va transport xizmatlari to‘playdigan ma’lumotlar bugungi kunda tarqoq. Yagona ochiq ma’lumotlar standarti va almashinuv reglamenti destinatsiya darajasidagi qarorlar uchun yaxlit axborot bazasini yaratadi.

Ikkinchidan, koordinatsiya instituti. Davlat, xususiy sektor va mahalliy jamoalar o‘rtasida raqamli platformalar orqali muvofiqlashtiruvchi tuzilma (destinatsiya menejmenti tashkiloti) faoliyati yo‘lga qo‘yilishi lozim. Bu institut xizmatlar sifatining raqamli monitoringini va yagona marketing siyosatini ta’minlaydi.

Uchinchidan, rag‘batlantirish instituti. Kichik turistik korxonalar va hunarmandlarni raqamli xizmatlarga (onlayn bron, elektron to‘lov, raqamli marketing) jalb etish uchun iqtisodiy rag‘batlar – imtiyozlar, subsidiyalangan platformalarga kirish va malaka oshirish tizimi – shakllantiriladi.

1-rasm. Aqlli turistik destinatsiyaning uch qatlamli modeli.

Ushbu uch institut o‘zaro bog‘langan holda ishlaganda, texnologiya alohida vosita bo‘lib qolmasdan, destinatsiyaning tashkiliy-iqtisodiy salohiyatini oshiruvchi tizimli mexanizmga aylanadi. Xulosa qilib aytganda, Buxoroda aqlli turizm ekosistemasini shakllantirishning kaliti – texnologiyani sotib olishda emas, balki ma’lumotlar boshqaruvi, koordinatsiya va rag‘batlantirish institutlarini birgalikda qurishdadir. Bu yondashuv sohaviy aktorlarning tarqoq harakatlarini yagona qiymat yaratish zanjiriga birlashtiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktabrdagi PF-6079-son “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi Farmoni. – lex.uz.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentyabrdagi PF-158-son “O‘zbekiston – 2030” strategiyasi to‘g‘risidagi Farmoni. – lex.uz.
3. Buhalis D., Amaranggana A. Smart Tourism Destinations Enhancing Tourism Experience Through Personalisation of Services // Information and Communication Technologies in Tourism 2015. – Springer, Cham, 2015. – P. 377–389.

4. Gretzel U., Sigala M., Xiang Z., Koo C. Smart tourism: foundations and developments // Electronic Markets. – 2015. – Vol. 25, No. 3. – P. 179–188.
5. Buxoro viloyati statistika boshqarmasi. Hududiy turizm ko‘rsatkichlari. – buxstat.uz.